Oponentský posudek disertační práce MgA. Tamary Moyzes *Artivistická laboratoř*

Disertační práce MgA. Tamary Moyzes je unikátním shrnutím jejich nepřehlédnutelných aktivit nejen v České republice. Již před započetím doktorandských studií a založení Artivist Labu byla Tamara vnímaná jako jedna z nejvýraznějších zástupkyň aktivismu ve výtvarném umění. Ve své tvorbě, kdy používala různá výtvarná i filmová média, se věnovala otázkám mateřství, romské i vietnamské menšiny, izraelsko – palestinského konfliktu a querness v těchto kontextech. Její další kariéra směřovala k profesionalizaci na tomto poli a k upevnění svého poznání formou doktorandského studia. Nutnost věnovat se teoretickému porozumění principům artivismu považovala za existenciální: *„Bez odpovědí na problematiku využívání sociálních médií, zneužívání artivismu extremistickými skupinami či politickými stranami jsem morálně nemohla pokračovat ve své práci."* Na druhé straně ale v závěru své práce dochází k poznání, že *„… případné akademické ukotvení je pro artivismus nakonec podružné."* Nicméně kontakt s akademickým prostředím může být podle ní pro artivismus důležitý zvláště *"z hlediska vyjednávání spolupráce a rovnocennosti partnerství."* Vysvětlení tohoto oblouku mezi dvěma stanovisky, mezi kterými je zdánlivý rozpor, jsem nalezla ve formě textu její disertační práce.
Práce se skládá ze čtyř částí. Úvodní část je autorčinou profesní i životní biografií se zaměřením na formování jejího artivistického postoje. Ve vlastní práci se první část pokouší o klasický akademický postup – snaží se svůj fenomén artivismus definovat, hledat jeho kořeny a charakteristiky. Druhá část je věnovaná platformě Artivist Lab, kterou autorka založila po zahájení doktorandského studia v roce 2018 a která se tak dá považovat za její uměleckou a praktickou část doktorátu. Poslední část práce reflektuje autorčin umělecký projekt Lactismus, který do výzkumu zapadá tím, že je uměleckou aplikací principů, na které autorka přišla výzkumem artivismu.
Abych se vrátila k dříve naznačeným dvěma pólům práce a ambivalentnímu postoji autorky k akademizaci artivismu. Její prohlášení, že artivismus akademizaci nepotřebuje, chápu jako potvrzení přesvědčení, že podstatou artivismu je jeho neustálá aktualizace a schopnost rychle reagovat. Konečnou definicí nebo přílišnou akademizací by mohlo dojít možná ke ztrátě jeho funkčnosti, která částečně spočívá ve strategii překvapení. Z tohoto pohledu dokážu odůvodnit určitou fragmentárnost a výběrovost úvodní teoretizující části, ve které se autorka zabývá definicí artivismu. Tento poměrně stručný přehled pro mě více otázek otevírá, než shrnuje. Nedokázala jsem se zbavit dojmu, že ačkoliv se tato část tváří jako zobecňující, založený na teoretických zdrojích, ve skutečnosti principy a charakteristiky vycházející spíš z konkrétních zkušeností autorky a jsou předávané jako praktické rady. Podle mě mohla být tato pozice přiznaná, stejně tak když autorka jako subjektivní označila i jiné části textu. Ostatně podtitul práce zní Průvodce/kyně, z čehož cítím, že cesta k pružnějšímu a akčnějšímu typu textu byl na začátku v plánu. Pokud jsem tuto část četla jako obecnou, někdy navržený motiv otevřel nové závažné téma, kterému ale následně není věnovaná další pozornost. Např. spojení počátků artivismu se sufražetkami otevřelo obecné téma ženského vzdělávání nebo také otázku, zdali pro artivismus není bližším žánrem dramatické umění nebo literatura (formou manifestů) než výtvarné umění. Nebo se autorka několikrát odkazuje na možnost umělectva *„dělat nelegální věci"*, což je jistě moment, který by si zasloužil hlubší vysvětlení, minimálně v rámci českého právního řáda.
Některé věci v této části si pak zdánlivě protiřečí nebo kontrastují s pozdějšími interpretacemi, založenými na zkušenosti. Je zde například otázka práce s médii, kdy autorka v obecné kapitole považuje média za *„plátno artivismu"*, ale později nabízí velmi zajímavé nástroje pro reflexi skutečného ohlasu děl na médiích nezávislého. Pro artivistickou instituci navrhuje "low profile" strategii, která mediální obraz ignoruje ve prospěch péče. Problematickou otázkou pro mě je také rozdělování umění na *„true art"* (tj. umění z čistě estetickou autonomií) a „užitečné umění", což by si jistě zasloužilo bližší analýzu. Důležitým motivem je pro autorku odpor k trhu s uměním, objevuje se i ve statementu, kterým celou práci uzavírá: *„Navrhuji tedy ukotvit fakt, že existují umělectvo-artiviststvo, které odmítá byt součást trhu s uměním"*. Cítím, že je to pro ni podstatná část, a chápu, že za tím stojí více její orientace na péči o umělectvo a spravedlnost než kritika kapitalismu. Zároveň si myslím, že kromě artwashingu nebo sobeckého obohacování by i trh mohl být uchopen jako prostor pro artivistické působením, např. formou institucionálních nákupů nebo osvětového působení sbírek.
Subjektivnost autorčiny definice artivismu vidím i v poznámce, že *„artivismus by mohl být definován jako levicově orientovaný přístup usilující o změnu zdola a spravedlnost pro každého"*. Upozorňuje přitom, že i levicové přístupy, pokud vycházejí z extremistických pozic, do artivismu nepatří. Toto by mohlo z definice

artivismu vynechávat události, které jsou kritické, usilují o změnu myšlení, ale jejich levicovost je diskutabilní – např. zmiňovaní Rafani, nebo artinfluenceři. Možná v tomto momentu chybí nadefinovat rozdíl mezi artivismem a politickým uměním.
Téma, o kterém bych se také chtěla dozvědět více, je reflexe unikátní pozice, kterou Tamara zastává. Dotkne se toho jen v jednom místě. V úvodu k části věnované Laktismu píše: *"Jestliže činnost autorky této práce v Artivist Labu může být charakterizována jako „spíše kurátorská", laktismus lze považovat za „spíše tvůrčí"."*
Chápu tuto první část práce ne jako snahu vytvořit vyčerpávající heslo artivismus, ale jako část, kde autorka hledá podporu pro procesy, které jí artivistická praxe přinesla, v textech teoretiků a teoretiček. Úderně tak z textu vyčnívají celky, u kterých je cítit, že jsou autorce blízké. Zaujala mně především prakticky použitelná pravidla pro etickou podívanou definované Stephenem Duncombem. A dále návrhy k tomu, jak měřit účinek artivistických akcí. Jednak je to jedna z výzkumných otázek, jednak účinná emancipační strategie k tomu, jak najít vlastní způsoby hodnocení často neviditelné práce. Zajímala by mně i příkladová realizace těchto způsobů měření, které mohou být zajímavě performativní nebo mohou tvořit části expozic.
Podstata doktorandčiny práce neleží v teoretické kontextualizaci, jsou jí další části práce. Souběžně s nástupem na doktorandské studium zakládá Artivist lab, ve kterém realizuje unikátní kurátorský koncept, řídící se jejími etickými zásadami artivismu. Z celého proudu podstatných témat a výstav vyčnívá nejsilnější část aktivit, spojených se začátkem ruské agrese proti Ukrajině a s reakcí Artivist Labu na tuto událost. V práci sledujeme unikátní záznam toho, jak Tamara reagovala na potřeby umělectva v nouzi. Soubor událostí, kterým se Artivist Lab navázal na mezinárodní organizaci Artist at Risk a kterým také zaktivizoval AVU a další organizace, je podle mě unikátní případovou studií, která zaznamenává mimořádné nasazení, ale také limity českého aktivistického i akademického prostředí. Pohotovost reakce, investice času a energie, návrhy řešení a následná reflexe je pro mě samo o sobě komplexním dílem uměleckého výzkumu, který v sobě integruje umělecké, akademické a organizační schopnosti. Doktorandka tyto nově získané zkušenosti zpětně nabízí ve formě základních doporučení, týkajících se především otázek organizačních, personálních a finančních. Cenné je např. její srovnání toho, nakolik je funkční či nefunkční nadnárodní vzdálená organizace a nakolik je nutno reagovat místně a osobně. Tato zkušenost, která autorku zastihla připravenou a vybavenou schopnostmi z její předchozí uměleckoorganizační práce, podporuje její pozici jedné z našich nejvýznamnějších odbornic na artivismus. Rozumí tomu, že umělecká tvorba je důležitým nástrojem pro rozšiřování svobod, ale je potřeba pro ni udělat struktury, a až v této kombinaci pak může docházet k uplatňování skutečné funkce artivismu.
Ve třetí části, kde shrnuje svůj umělecký projekt Laktismus, příkladně ukazuje spojení teoretických podkladů s uměleckou praxí. Laktismus je vzorové dílo, o čemž svědčí i jeho mezinárodní úspěch a mnohé prezentace. Spojuje galerijní prostředí s aktivistickým. Je možné se na něm učit práci s akademickým textem, s komunitou i novými technologiemi.
Doktorandskou práci Tamary Moyzes považuji za monumentální počin. Zahrnuji do něj celé působení Artivist Labu s mnoha jeho výstavami, podporami a událostmi, unikátní reakci na potřeby emigrujícího umělectva a umělectva v nouzi a komplexní umělecký projekt Lactivism. Každá z těchto událostí bude mít v budoucnu své pokračování. Artivist Lab a umělecká tvorba Tamary předpokládám budou pokračovat jaksi „samozřejmě".
Největší výzva je, zdali se podaří naplnit vize Exilové akademie. Za mě by to byl velký posun pro české akademické prostředí a jeho etický kredit.

Doporučuji, aby byl MgA. Tamaře Moyzes udělen titul Ph.D.
Prof. Mgr. A. Lenka Klodová, Ph.D.
Ve Sluhách 12. 4. 2025

Lenka Klodová